

Otrăvurile admirației

Prin grija prietenului nostru George Stănică, cu care Ioan Petru Culianu a colaborat la BBC la jumătatea anilor optzeci, am restituit anul trecut în această revistă câteva din textele despre cărți sustinute de regretatul savant la rubrica sa de la celebrul post de radio londonez. Din fericire, în arhivele lui George Stănică, s-a mai găsit un text, recenzia la **Exerciții de admirație** de E. M. Cioran, carte apărută în 1985 la Gallimard. Îl publicăm mai jos! Și sperăm că arhiva ne va mai face surprize. (L. A.)

IOAN PETRU CULIANU

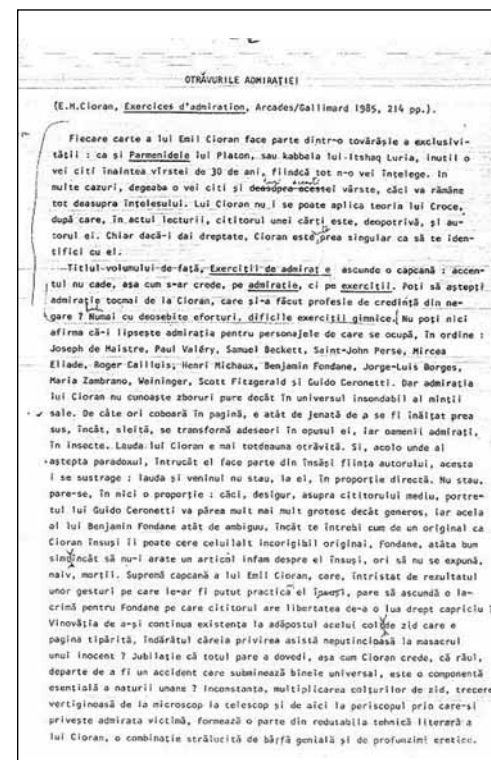
Fiecare carte a lui Emil Cioran face parte dintr-o tovărășie a exclusivității: ca și *Parmenidele* lui Platon, sau kabbala lui Ishaq Luria, inutil o vei citi înaintea vârstei de 30 de ani, fiindcă tot n-o vei înțelege. În multe cazuri, degeaba o vei citi și deasupra acestei vârste, căci va rămâne tot deasupra înțeleșului. Lui Cioran nu i se poate aplica teoria lui Croce, după care, în actual lecturii, cititorul unei cărți este, deopotrivă, și autorul ei. Chiar dacă-i dai dreptate, Cioran este mult prea singular ca să te identifice cu el.

Titlul volumului de față, *Exerciții de admirație*¹ ascunde o capcană: accentul nu cade, cum s-ar crede pe *admirație*, ci pe *exerciții*. Poți să aștepti admirație tocmai de la Cioran, care și-a făcut o profesiune de credință din negare? Numai cu deosebite eforturi, dificile exerciții gimnice. Nu poți nici afirma că-i lipsește admirația pentru personajele de care se ocupă, în ordine: Joseph de Maistre, Paul Valéry, Samuel Beckett, Saint-John Perse, Mircea Eliade, Roger Caillois, Henri Michaux, Benjamin Fondane, Jorge-Luis Borges, Maria Zambrano, Weininger, Scott Fitzgerald și Guido Ceronetti. Dar admirația lui Cioran nu cunoaște zboruri pure decât în universul insondabil al minții sale. De câte ori coboară în pagină, e atât de jenată de a se fi înălțat prea sus, încât, sleită, se transformă adeseori în opusul ei, iar oamenii admirați, în insecte. Lauda lui Cioran e mai totdeauna otrăvită. Și, acolo unde ai aștepta paradoxul, întrucât el face parte din însăși ființa autorului, acesta i se sustrage: lauda și veninul nu stau, la el, în proporție directă. Nu stau, pare-se, în nici o proporție: căci, desigur, asupra cititorului mediu, portretul lui Guido Ceronetti va părea mai mult grotesc decât generos, iar acela al lui Benjamin Fondane atât de ambiguu, încât te întrebi cum un original ca Cioran însuși îi poate cere celuilalt incorigibil original, Fondane, atât bun simț încât să nu-i arate un articol infam despre el însuși, ori să nu se expună, naiv, morții. Supremă capcană a lui Emil Cioran, care, întristat de rezultatul unor gesturi pe care

le-ar fi putut practica el însuși, pare să ascundă o lacrimă pentru Fondane, pe care cititorul are libertatea de a o lua drept capriciu? Vinovăția de a-și continua existența la adăpostul aceluși colț de zid care e pagina tipărită, îndărătul căreia privirea asistă neputincioasă la masacrul unui inocent? Jubilație că totul pare a dovedi, așa cum Cioran crede, că răul departe de a fi un accident care subminează binele universal, este o componentă esențială a naturii umane? Inconstanța, multiplicarea colturilor de zid, trecerea vertiginosă de la microscop la telescop și de aici la periscopul prin care-și privește admirația victimă, formează o parte din reductabila tehnică literară a lui Cioran, o combinație strălucită de bîrfă genială și de profunzimi eretice. Căci, așa cum ne-o dovedește magistral eseul despre Joseph de Maistre, care deschide abisul admirației lui Cioran, apa de predilectie unde acesta se scaldă, polul magnetic spre care se îndreaptă, fascinat, cursul întregii sale meditații, este erezia.

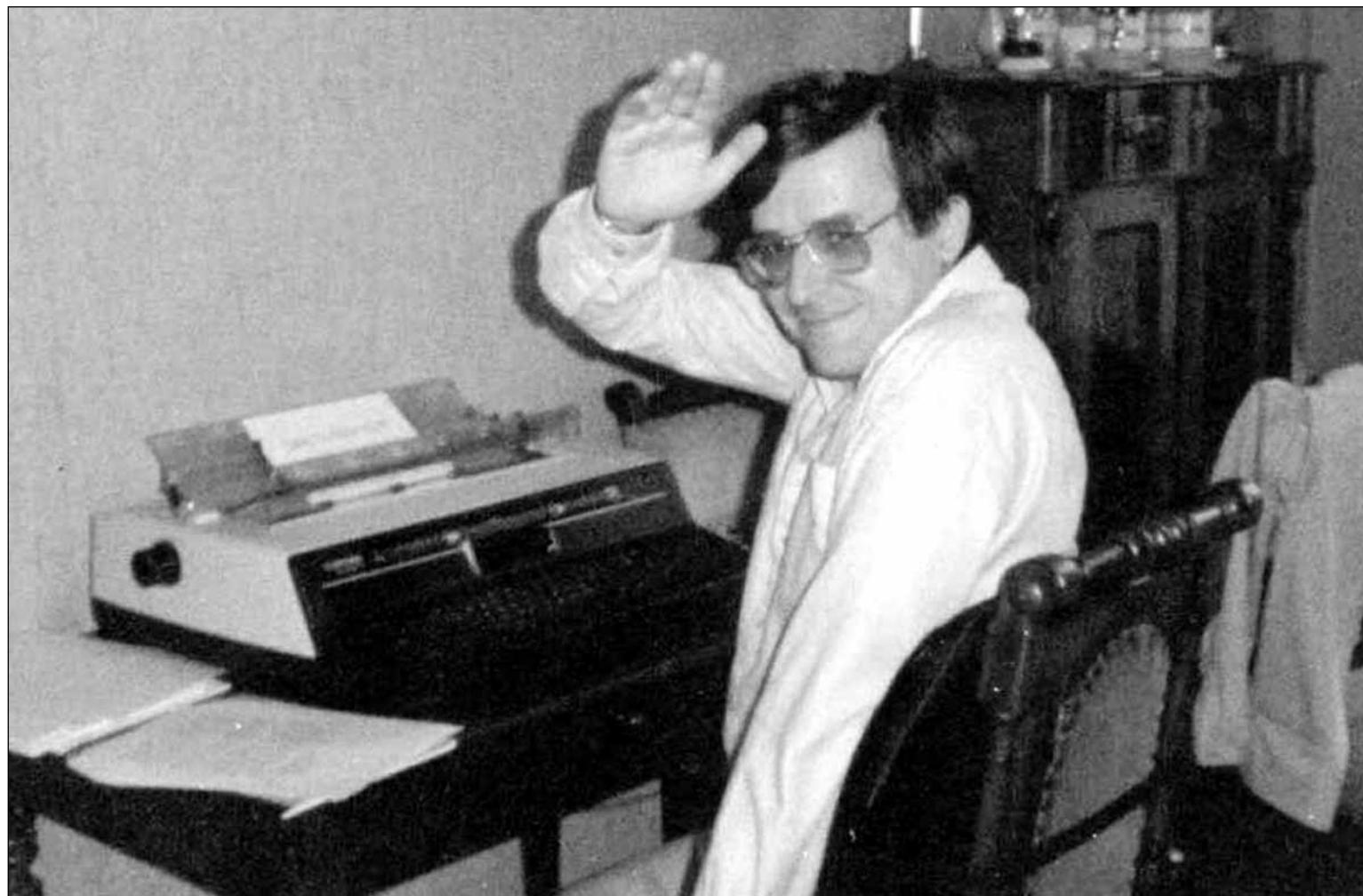
La un gânditor care poartă atât de pregnant pecetea modernității, cum se explică rătăcirile naturale în labirintul unor erezii de mult uitată? Lucrul este, în fond, mult mai puțin curios decât apare la prima vedere. Tematica marilor erezii creștine se putea adeseori rezuma în formula: *unde malum*, de unde vine răul? Este, fără îndoială, și tema fundamen-

tală a lui Cioran, căreia nu de puține ori îi dă soluții gnostice: inconvenientul de a te fi născut se explică, după el, prin existența demiurgului, a făcătorului rău al acestei lumi. (Este vorba, aici, de titlurile a două dintre cărțile sale: *De l'incovénient d'être né* și *Le Mauvais Demiurge*). În memorabilul eseu despre Joseph de Maistre, îl vedem trecînd din erezie în erezie, semn al acelor deplasări de perspectivă care îi asigură lui Cioran înalta, diabolica demnitate de a nu împietri în nici o erezie anume, ci de a fi eretic printreeretici. Îl vedem astfel criticînd poziția dominantă a creștinismului, după care răul ar fi *provatio boni*, privațiunea de bine. Ca gnostic, sau mai precis manihueu, Cioran afirmă că Răul și Binele sînt principii coexistente și coetern; pe pagina următoare, cade în erezia occamistă, după care omul în cosmos nu are, în fața lui Dumnezeu, nici un merit special care să-l ridice deasupra speciei furnicilor; două pagini mai tîrziu, intră cu voluptate în erezia messaliană, afirmînd că răul face parte din natura umană, pentru ca, numai după o pagină, să devină origenian: cum se explică istoria umană, dacă nu printr-o „desirare inițială, izvor al multiplicității, al răului“? Patru erezii în patru pagini, iată un record al deplasărilor de perspectivă pe care nu-l împărtășește cu nimeni, nici măcar cu eresologii!

Dacă, în admirație, Cioran se pretinde sau este stîngaci, exercițiile sale n-au nimic de suferit prin asta. Oricare cititor trecut de vârsta mentală de 30 de ani care-i va citi cartea va fi, fără îndoială, mult mai puțin zgîrcit în admirația sa față de Cioran decât acesta față de mulți din eroii săi. Dar va rămîne, întotdeauna, o admirație otrăvită.

¹ E. M. Cioran, *Exercices d'admiration*, Gallimard, Paris, 1985, 214 pp.

Responsabilitatea opiniilor exprimate în paginile revistei aparține autorilor

Colegiul de redacție:

Stefan Afloroaei, Al. Andriescu,
Liviu Antonesei, Emil Brumaru,
Al. Călinescu, Valeriu Gherghel,
Liviu Leonte, Paul Miron,
Dan Petrescu, Alexandru Zub.

Correspondenți externi:

J. W. Boss (Amsterdam)
Cerasela Nistor (Montreal)
Ramona Mitrică (Londra)
William Totok (Berlin)

Redactor șef:

Gabriela Gavril

Editori:

Agora:
Sorin Bocancea
Arte:
Alex Acioabăniței
Maria-Elena Câmpean
Bogdan Ulmu
Critică:
Șerban Axinte
Andreea Grîncea
Eseu:
Laurențiu Ursu
Literatură:
Radu Andriescu
Lucian Dan Teodorovici
Literatură străină:
George Șipos

Colaboratori:

Radu Pavel Gheo
Gabriela Haja
Andi Mihalache
Mihai Mocanu
Elena-Mirabela Oprea
Cristian Pătrășconiu
Florin Țupu
Cristian Dumitriu (tehnoredactor)
Paul Dan Pruteanu (webmaster)

Adresa redacției:

Iași, B-dul Carol I, nr. 3-5
Casa Conachi, cod 700506

www.timpul.ro

E-mail: timpul@yahoo.com

ISSN 1223-8597

Nr. catalog Rodipet 4624

Pret: 1 leu (10.000 lei vechi)

Revistă editată de:

Fundația Culturală Timpul

Gabriel Cucuteanu (director general)